

4.5.2005

1402/4/03

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Harri Ojala

RANGAISTUSVAATIMUKSEN TIEDOKSIANTO

1 KANTELU

Arvostelette kirjeessänne Jyväskylän poliisilaitoksen poliisimiesten käytöstä rangaistusvaatimuksen tiedoksiannon yhteydessä. Kerroitte, että poliisimiehet tarkastivat Teidät epäasiallisesti jalkakäytävällä ja käskivät myös avovaimonne näyttää taskunsa. Poliisit käyttäytyivät mielestänne epäasiallisesti myös poliisilaitoksella, jonne jouduitte rangaistusvaatimuksen tiedoksi antamisen vuoksi siirtymään.

---

3 RATKAISU

3.1 Poliisin Teihin kohdistamat toimenpiteet ja käyttäytyminen

Poliisin on poliisilain 2 §:n 1 momentin mukaan toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen. Poliisin toimenpiteet on suoritettava aiheuttamatta suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi (2 mom).

Poliisimiehellä on poliisilain 22 §:n 1 momentin mukaan oikeus kiinniottamisen yhteydessä tarkastaa henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille (turvallisuustarkastus).

Valtion virkamieslain 14 §:n 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Poliisiasetuksen 13 §:n 2 momentin mukaan poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei poliisin arvo siitä kärsi.

Oikeudelliset ja asialliset perusteet poliisin toimenpiteille (vienti poliisiasemalla ja turvallisuustarkastus) ilmenevät hankituista selvityksistä. Asiassa ei ole tältä osin ilmennyt tapahtuneen lainvastaista. Myöskään rangaistusvaatimuksen tiedoksi antamisessa poliisilaitoksella ei ole ilmennyt oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää laiminlyöntiä tai viivästystä.

Lastenne nimien tiedustelusta, jonka kerroitte kokeneenne kiusanteoksi ja epäasiallisiksi, totean, että poliisimiehen käyttäytymiselle on lainsäädännössämme asetettu erityisen korkeat vaatimukset. Tämä koskee niin virka-asioita kuin vapaa-aikaa. Yksittäiselle poliisimiehelle tämä merkitsee sitä, että hänen on muistettava käyttäytyä asiallisella, luottamusta herättävällä tavalla, sillä poliisimiehen itsestään antama kuva välittyy yleensä kansalaisen silmissä koko poliisikuntaa koskevaksi.

Kantelunne johdosta hankittu selvitys on osin ristiriidassa kertomanne kanssa. Vanhempi konstaapeli myöntää tosin tiedustelleensa lastenne nimiä, mutta että hänen tarkoituksenaan oli ollut vain "tunnelman keventäminen". Vanhemman konstaapelin mukaan olitte kokenut tilanteen epämukavaksi. Nähdäkseni asiassa ei ole saatavissa, ainakaan lopputulokseen vaikuttavaa lisäselvitystä. Siihen nähden katson, että väitteenne tiedustelun epäasiallisesta tarkoituksesta jää toteen näyttämättä. Kantelukirjoituksessa tarkoitettuna tilanteessa voi toki olla ymmärrettävää, että poliisin huostassa oleva kokee kyseisenlaisen tiedustelun epäasiallisena. Sen vuoksi poliisin olisikin syytä olla herkkä ja asianmukaisen pidättyväinen pyrkiessään "keventämään" kiusalliseksi koettua tilannetta. En kuitenkaan katso, että asiassa olisi tämänkään osalta ilmennyt aihetta toimenpiteisiin.

3.2

Poliisin avovaimoonne kohdistama turvallisuustarkastus

Asia on nähdäkseni ongelmallinen. Lähtökohtaisesti on huomattava, että avovaimoonne oli poliisitoimen näkökulmasta sivullisen asemassa. Poliisien tarkoituksena on nähdäkseni ollut sateisen säänkin vuoksi ostosten kuljettamista helpottamaan tarkoitettu palvelullinen "kotiin kuljetus". Pidän tätä sinänsä myönteisenä.

Turvallisuustarkastuksella puututaan toimenpiteen kohteen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tässä tapauksessa (taskujen näytättäminen) kohteena on ollut enemmänkin henkilön yksityisyys ja siihenkin nähden koskemattomuuteen puuttumista voidaan pitää lievänä. Tällainenkin tarkastus on kuitenkin julkisen vallan käyttöä, jonka tulee oikeusvaltioperiaatteen mukaan perustua lakiin.

Poliisipäällikkö katsoi lausunnossaan, että toimenpiteelle oli laillinen peruste poliisin työturvallisuuden vuoksi. Tässä hän viittasi Teille toimitetussa turvallisuustarkastuksessa ilmenneeseen. Vaikka työturvallisuutta voidaan kuljetuksen yhteydessä sinänsä pitää tärkeänä näkökulmana eikä turvallisuustarkastuksen edellytykseksi ole laissa asetettu minkäänasteisia epäilyksiä konkreettisen vaaran olemassa olosta, on huomattava, että tässä nimenomaisessa tilanteessa tarkastus kohdistui myös avovaimoonne eikä hänen osaltaan ollut kyse kiinniottamisesta vaan sivullisen kuljettamisesta kotiin. Poliisilain 22 §:n 1 momentti ei oikeuta turvatarkastuksen tekemiseen sivulliselle. Tarkastus on sinänsä ollut hyvin rajoitettu eli avovaimoonne oli pyydetty näyttämään taskujensa sisältö. Kyse on kuitenkin ollut perustuslaissa turvattuun perusoikeuteen kajoamisesta. Siihen nähden pidänkin poliisin avovaimoonne kohdistamaa "turvallisuustarkastusta" kerrotun perusteen valossa oikeudellisilta perusteiltaan riittämättömänä.

Selvityksen mukaan poliisi oli saanut turvallisuustarkastukselle avovaimonne suostumuksen. Sinänsä suostumuksen on katsottu oikeuttavan esimerkiksi pidättämistä lievempien pakkokeinojen käyttöön, jollaisena turvallisuustarkastusta voidaan pitää. Suostumukselta edellytetään kuitenkin, että se on vapaaehtoinen ja annettu olosuhteissa, joissa suostuja on selvillä siitä, ettei hänellä ole laillista velvollisuutta alistua toimenpiteeseen. Siitä, miten avovaimonne koki tilanteen, ei käytettävissäni ole riittävää tietoa.

Korostan sitä, että joka tapauksessa tulee suostumuksen aito vapaaehtoisuus tuoda yksiselitteisesti esiin. Poliisin rutiininomaisesti esittämä kehoitus sallia turvallisuustarkastus voi jo sinänsä aiheuttaa asianomaiselle kirjoituksessanne tarkoitetun hämmennyksen ja siten luoda kuvan, että turvallisuustarkastus ei olekaan vapaaehtoinen. En katso kuitenkaan olevan aihetta tässä yhteydessä (Teidän kantelunne johdosta) tutkia, miten avovaimonne koki tilanteen. Tapaus osoittaa, kuinka herkkä asia yksityisyyteen tai henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttuminen on. Sen vuoksi tulisi myös suostumukseen perustuvan turvatarkastuksen tekemisessä nähdäkseni olla hyvin pidättyväinen.

Saatan käsitykseni turvallisuustarkastuksen toimittamisen tulkinna nvaraisuudesta vanhemman konstaapelin tietoon. Lähetän jäljennöksen vastauksestani tiedoksi myös Jyväskylän poliisipäällikölle.